

Vashegyi György sikere a Rádiózenekar élén

A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara megalakulása óta a hazai zenekarok élvonalába tartozott. Időről-időre módosult a profilja, változott repertoárjának összetétele, gyakran a társadalom kulturális igényeit, szükségleteit tartva szem előtt. Volt, amikor elsődlegesen a kortárs zene avatott propagátorának számított – mára ez a küldetés tudat eltűnt, az utóbbi időben műsorán a ritkán hallható, nagylegzetű klasszikus oratorikus művek feltűnően megszaporodtak.

A zenekar tagsága számos vendégkarmesterrel dolgozott együtt, s talán nem meglepő, ha egy-egy számukra új dirigens dolgát nemigen könnyítik meg. A tapasztalt együttes könnyen talál kifogásolnivalót idősnél és fiatalnál, rutinosnál és kezdőnél, szigorúnál és határozatlannál egyaránt. Külön személyes sikereit könyvelheti el, aki könnyen-hamar megnyeri magának (vagyis zenei szándéka kifejezőjének) a zenekar rokonszenvét, készséges együttműködő-kedvét. Azaz, ha már az első találkozások alkalmával sikerül elérnie, hogy odafigyeljenek szándékára a játékosok, s igyekezzenek instrukciói értelmében megszólaltatni a műveket.

Úgy tűnik, Vashegyi Györgynek sikerült zökönmentes kapcsolatot kialakítani a zenekarral – erről tanúskodik február 3-i közös koncertjük felvétele. Az imponáló stílus- és anyagismerettel rendelkező fiatal karmester kezdeti sikereit a „régizénelés” területén aratta, de szerencsére kezdettől „nyitottnak” bizonyult, érdeklődőnek és fogékonyak a zenetörténet mind szélesebb stílusrétegei iránt. Nem tekinti elégséges és alapkritériumnak a korhű hangszerek használatát, dolgozik modern zenekarokkal is. A közelmúltban fellépett a MÁV Szimfonikus Zenekarral, most pedig a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarával adott emlékezetes koncertet. Mozart:

Thamos, Egyiptom királya c. kísérezőzenéjét és Haydn: Nelson-miséjét tűzte műsorra (az est szólistái: Kolonits Klára, Schöck Atala, Drucker Péter és Fried Péter).

Vashegyinek nemcsak „jó keze van”, hanem olyasmint közvetített, ami érdekes és értékes, informatív volt muzsikusainak. Már az első percekben fel kellett figyelniünk a tényre: nem lejátszották (azaz nem lejátszózták) szólamukat a zenésznek, hanem e hangokkal szinte beszédszerűen, állandóan történéseket, folyamatokat jelenítettek meg. Nem voltak közömbös hangok, minden, a technikailag könnyű, máskor esetleg könnyen elhanyagolható, jelentéktelennek tűnő részlet is összefüggésrendszerben kapott helyet. A nyitó tételben feltűnt a zenekar aktív-dinamikus hangzása. A legegyszerűbb harmóniamenetek is kellő feszültséget teremtettek, telten szóltak az uniszónók, s éltek a dinamikai kontrasztok. Szépen érvényesült a hangszereléssel megkomponált crescendo a tétel végén. A 2. tételben nem öncélú deklamálás kifejezőeszköze a sok *sf*, így az egyenletes dinamikájú szakaszban – kontrasztként – jól érvényesült a melódia. Bár a „beszéd-szerűséghez” nemigen szokott együttes nem mindig vette hibátlanul az akadályokat, biztos, hogy ilyen finoman cizellált hangzást ritkán produkált! Éltek a karakterek (vidám hegedű-motívumok!), s a lépegető dallam-menetek olyan árnyaltak voltak, hogy aligha jutott volna eszünkbe egyszerű skála-meneteknek nevezni őket.

Értelmezett volt az Esz-dúr tétel dinamikai terve is: sohasem csak a kottában olvasható előadói utasításnak engedelmeskedtek, hanem úgy formálták szólamukat, hogy jól érvényesüljön az írott dinamika.

Megkülönböztetett figyelmet szenteltek az artikulációs jeleknek (íveknek). A már-már túlzott-

nak tűnt *sforzato*k is mindig meggyőzőek voltak a deklamáció egészét tekintve. Az oboa dallamát példás érzékenységgel kísérték a vonósok – még az ismételtetett akkordokból álló kíséret is speciális színű effektusnak hatott.

A g-moll tétel, fájdalmas „felkiáltásaival”, pártoszával, a tipikus mozarti g-moll intonációs körbe tartozik – itt a zenekar hatalmas anyagismere- te kamatozott. A két kamara-jellegű tétel után démonian hatott a megnövekedett apparátusú d-moll tétel. A vonósok kidolgozott artikulációja kis létszámú együttesnek is becsületére vált volna. Különös fénytörést hoztak a dúr-pillanatok, s mindig aláhúzta a jelentőséget a fényes rezeshangzás. Az előadás „csodáját” a zenekar okozta. Az énekkar igyekezete főként a férfikari szólamokban bizonyult eredményesnek: a szoprán-tól továbbra is idegen maradt a Vashegyi által kért hajlékonyság, ebben az érzékeny dinamikai közegben. A szólisták közül a zárókórus főpapját alakító Fried Péter emelkedett ki.

Az előadást hallgatva, kérdéses, miért kellett sikertelen darabjai között elkönyvelnie a szerzőnek ezt a részlet-szépségeket oly gazdag kísé- rőzenét.

Hasonló tendencia érvényesült a koncert második felében is. Haydn: Nelson-miséjének előadásakor. Nyilvánvaló: a zenekar elfogadta, magáévá tette a karmester koncepcióját. Fényesen bebizonyosodott, hogy a hivatásos együttes játéka sem kell, hogy „rutinszerű” legyen. A képzett zenészt nem fárasztja valamely mű (szólam) alaposabb kidolgozása, amennyiben zeneileg is látja annak célját-értelmét. Újabb adalékok kaptunk ahhoz a tényhez, hogy „megszólal a karmesteri pálcá”, ha avatott kézben van, s ha a kezét tudatos szándék irányítja, kialakított koncepció birtokában.

Fittler Katalin

Nagyterem – január

Napjainkban már aligha lehet olyasmint tenni, ami meglepő, merthogy már mindenfajta rendhagyó dologhoz hozzászoktunk. Így ahhoz is, hogy időnként a Zeneakadémia Nagyterme amelyről „Nagyterem” címmel néhány éve megrendítő-katartikus cikket írt Bächer Iván) kvázi szórakoztató központtá alakul át.

A jótékonyági koncertek újjazdag közönsége néha bizony meglepődött s meglepődik, ha a jegyszedő vagy ültető személyzet arra figyelmezteti: nem szokás a nézőtérre poharat-üveget, netán ennivalót bevinni. Nem érti, miről van szó, hiszen általában ezt teszi a legtöbb

„szórakoztató” helyen... Nos, a példa nem egy-szeri, egyedülálló. Sajnos.

Amikor bármiféle könnyedebb hangvétellű rendezvényre kerül sor, a Zeneakadémia hagyományos (mondhatni: törzs-) közönsége méltán aggódik: miféle inzultusoknak lesz kitéve az a terem, amely régóta a művészetek szentélyeként funkcionált. Most pedig...

Ehhez képest, örömmel regisztrálhattuk, hogy ha „komolyzenehez” szokott közönségnek ígérnek itt könnyedebb hangvétellű előadást, az nem feledkezik meg arról, hogy hova jön: megfelelően viselkedik. A Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar „ko-

molytalan évezred-búcsúztató”-ján például nem fordultak elő atrocitások. A Nagyteremben magát otthonosan érző publikum mindig kulturáltan reagált, felszabadultan, ha a poé- nok úgy kívánták: vidáman. Ilymódon ezúttal nemcsak a koncentrált figyelem kapott él- ménnyt itt, hanem a kikapcsolódásra vágyó, kü- lönbösebb felkészültséggel nem rendelkező ze- nebarát is.

Korábbi kedvező kritikák után szinte zavar- ban „sztárolom” újfent *Hollerung Gábort*, aki kiváló műsorvezetőnek bizonyult ezúttal is: a habkönnyű műsorszámokhoz is mindig volt egy-két komolyabb megjegyzése, aki akart, ta-

mulhatott is a maratoni koncert folyamán. És, természetesen, soha semmi nem állta útját a gondtalan-felhőtlen szórakozásnak, olyannak, amilyenre mások komolyzenei közegben ritkán kínálkozik lehetőség.

„Humorban nem ismerünk tréfát” – e mondas kísérte az est javarészt: merthogy – mint tudjuk – „okos ember hülyéskedik, hülye ember okoskodik”. Az átíratok poénjai *zeneileg* voltak kihegyezettek; a regiszterváltós játék (amikor a tubások piccolo, ill. blockflöte játszanivalót szólaltatnak meg) komoly előadói feladat. A legtöbb műsorszámban „vizsgáztak” a szolista-ként közreműködő zenekari játékosok, a felszabadult légkörben olyan nehézségű feladatokat vállalva, amilyenekre komoly koncert keretében aligha vették volna a bátorságot. Volt tehát haszna, tanulsága a viccelődésnek is. És a másik óriási lehetőség: „tesztelték”, fájdalommentesen, szinte észrevétel nélkül, a hallgatóságot. Mert hogy a poén akkor és csak akkor „ül”, ha a publikum érti, miről van szó, nem kell megmagyarázni a viccet. Vagyis, veszi a lapot, „díjazza” a módosítások jelentését, azt, hogy miképp lett karikírozva az eredeti kifejezőmód.

Ilyesfajta koncerthez sokminden szükséges: kell a jól megválasztott alapanyag (az átírássra alkalmas művek kiválasztása), s az átíró, ezúttal *Pánczél Tamás*, aki az eredeti formájukban ismert műveket-részleteket görbe tükörben mutatta meg. Kellenek az előadók, akik közvetítik ezt a másodlagos-új jelentést, természetesen értőn csakis az eredeti kompozíciók ismeretében tehetik. S elhanyagolhatatlan a közönség, akiért mindez történik, vagyis, aki értésével ill. nem-értésével sikerre viheti meg-buktathatja akár a sikerült átíratokat is.

A maratoni koncert közönsége jól vizsgázott: érdemes volt neki játszani, minden „díjazott”. Ezért legközelebb méginkább kidolgozott produkciókkal kell jelentkezni, meghálálva az érdeklődést és az értő figyelmet. (Ne feledjük soha, egy pillanatra sem: a színhely a *Nagyterem!*) A nívós zenei tréfák hallatán a hallgatóság megerősödhetett abban a vélekedésében, hogy érdemes megismerni a történeti múlt értékeit, mert korábbi ismeretek híján ugyan hogyan is vehetné a poénokat?! Akit ezúttal csupán a könnyű hangvételű műsor vonzott, remélhetőleg a továbbiakban akkor is felkeresni a Zeneakadémiát, ha az együttes műsora nem éppen komolyzenei örökzöldet, eleve ismertet ígér. Ilyen szempontból akár korteshadjáratként is értékelhető a „komolytalan” évezred-búcsúztató. Komolyan! (január II.)

*

Meglepő címet kapott a Filharmónia bérlet 4. koncertje: „A King's Singers farsangja”. Ismert és szinte ismeretlen nevek sorjázta a szextett tagjainak névsoraként (David Hurley, Nigel Short, Paul Phoenix, Philip Lawson, Gabriel Crouch, Stephen Connelly), s a műsor azt sejtette: a Miskolci Szimfonikus Zenekar kíséretével lépnek fel ezúttal, Peter Bergamin vezényletével. Aki régen ismeri azt az együttest, mely e nevet viseli, meglepődhet: mert hogy régen a hat énekes kíséret nélkül szokott

szerepelni. Dehát, változnak az idők, változik az együttes tagsága – és, úgy tűnik, a stílusa is. És szerencsére – bocsássuk ezt előre: – a színvonal marad!

Hol vannak, akik számára a consort neve Nigel Perrin, Alastair Hume, Bill Ives, Anthony Holt, Simon Carrington és Brian Kay összteljesítményét sejteti?! Az együttes-alapítók fokozatosan kiváltak, s a helyükre lépők felemás helyzetben találták magukat: örökölték egy nevet, amely megbízható áruvédjegy, ugyanakkor tudniuk kellett, hogy ők másfajta stílust képviselnek, másfajta igényeknek képesek csak megfelelni.

A vegyes-csapat, melyben régiek és újak együtt szerepeltek, néha már-már illúzióromboló produkciót nyújtott. Ezután örömmel regisztrálhattuk, hogy ismét találkozott hat olyan fiatalember, akik képesek összehangoltan szuperprodukciót nyújtani. A szociológiai problémát az jelenti, hogy a felnövekvő generációk tudatában összemosódik az egykori és a mostani együttes (tagsága és teljesítménye), s ennek következtében valamiféle hamis világkép épül ki. Pedig, voltaképpen igaza van annak a teenager-generációnak, amely saját időszámítása szerint gondolkodik: nekik ez a King's Singers jutott...

A koncert hasonlóságoi közül ezúttal hadd emeljem ki a Miskolci Szimfonikus Zenekart, amely vette magának a merészséget, s a könyvnyűzést is sejtető koncertet Wagner-darabbal, a Nürnbergi mesterdalnokok előjátékával kezdte. Így elérhette, hogy teljesítményét lélegzetvisszafogva figyelte a Nagyterem teltház közönsége. Hogy hogy kerül a csizma az asztalra – s Wagner zenéje a koncertműsor folytatása elé: nehezen megválaszolható kérdések. Talán akkor vagyunk igazságosak, ha valamiféle jutalomjátéknak tekintjük ezt a koncertet, amikor a miskolciak végre olyan sikert arathattak a fővárosban, amelyet – teltház érdeklődés híján – máskor aligha. Nekik: kompenzáció, a közönségnek pedig újdonság, ínycsok hangzásélmény. De valahol mégiscsak szomorú, hogy az új King's Singers tökéletesen feladta elődjének azt a repertoár-politikáját, melynek értelmében kiválóan megfért a történeti zenék mellett a kortárs komolyzene számos kiválósága (gondoljunk csak Petterson: Time-piece-ére, vagy Szöllősy András gyönyörű kompozícióira, melyek eme együttes felkérésére készültek). Annakidején többnyire csak ráadásként következhetett mindaz, ami „fülbemászó”, s amely a mostani együttesnek kizárólagosan képezi a repertoárját. Sajnos, szinte biztosra vehető, hogy az új együttes képtelen lenne a korábbi igényes repertoár megszólaltatására, s így meg kell értenünk, hogy ettől a consorttól az a maximum, amit produkál: ott adva tökéleteset, ahol tud, meghálálva a biztos teltházat vonzó név keltette érdeklődést. Ebben viszont nem marad el az elődöktől.

Egy Wagner-előjáték, s utána jobbra ráadás-számokból összeállított műsor. Mégis, a hallgatóság boldog volt. Még arról is megfedkezett, hogy a programnak (ellentétben a cím ígéréteivel) semmi köze a farsanghoz. (január 17.)

*

A MÁV Szimfonikus Zenekar január 23-i koncertje szépen példázta, hogy a könnyed hangvételű zene területén is érvényes lehet a „jót s jól” jelszava. A bécsi est keretében Schubert Rosamundájából hallhattunk részleteket, majd R. Strausstól az opera zárójelenetét „A rózsalovag”-ból, szünet után pedig Suppé „Költő és paraszt” nyitánya vezette be a J. Strauss műveiből összeállított blokkot. Énekesként Bokor Jutta, Csavlek Etelka, Kertesi Ingrid és Berkes János működött közre, a zenekart Lukács Ervin vezényelte.

Bécsi muzsika: kétélű fegyver az előadók kezében. Részben „nyerő”, merthogy közkedveltsége vitathatatlan, másrészt viszont könnyen kiderülhet, hogy az igényes közönség jobbhöz szokott („echt wienerisch”-hez, akár a TV, akár videó-felvételek jóvoltából).

Méltán aratott sikert ezúttal a MÁV Szimfonikus Zenekar: az együttes tagjai maximális igényességgel játszották a közkedvelt melódiákat, mintha csak most kellene megnyerniük a hallgatóságot e muzsika számára.

Aki az orgonauilésen hallgathatta a koncertet, annak számára nem titok: e siker oroszlán-része Lukács Ervinnek köszönhető. A hangversenydobogón és az operai zenekari árokban egyaránt otthonos dirigenstől – hálátlanul – megszoktuk, vagyis, már-már eleve elkönyveltük, hogy szinte bármilyen műsort sikerre visz. Ezúttal – talán épp a kedvező pozíciónak köszönhetően – rádöbbenhettünk ennek az eleve elvárásnak indokolatlanságára, vagyis arra, hogy megfejthető a titok nyitja.

Lukács Ervin ugyanis hihetetlen felkészültséggel közeledett a népszerű darabokhoz; azokhoz a táncokhoz is, amelyekről – nem kevés megalapozottsággal – azt tartjuk, hogy bármely összeszokott együttes karmester nélkül is eljuttassa őket. Nos, a karmesteri felkészültség ezúttal csodát produkált: még azok a fordulatok is, amelyekről korábban azt gondoltuk, hogy a könyökünkön jönnek ki, képesek voltak az újdonságok erejével, élményszerűen hatni. Mert a dirigens többletet adott a játékosoknak, akik ezáltal nem kába félálomban játszótták a populáris tételeket, hanem minden pillanatban aktívan formálták azt a zenei anyagot, amelynek már régóta birtokosai.

A bennfentes nem győzött gyönyörködni abban a gazdagságban, ahogyan Lukács Ervin a legegyszerűbb metrumú ütemeket is rajzolta, mindig a zenei tartalomnak-mondandónak megfelelően. Éppen ezért vált megunhatatlanná a sokszori visszatérés egyik-másik J. Strauss-műben, s ettől kapott „élő” élményt a zenekar és a közönség egyaránt.

Bécsi est – van, aki talán még a bérletesek közül is legyint: majd január 1-jén legközelebb, merthogy a bécsi közvetítés az „igazi”. Aki január 13-án részese volt a koncerttermi csodának, aligha fog kihagyni hasonló alkalmakat-lehetőségeket: most már tudja, hogy e muzsika megunhatatlan. Igaz, csak kiváló interpretálásban!

Fittler Katalin